

14 Ev, Yer ve Kimlik

- ▶ Aslında bütün dillerde “ev (*home*)” kavramı pek çok anlamla donanmış durumda. Ünlü coğrafyacı David Harvey’in de değindiği üzere ev, insan ve onun tüm etkileştiği şeyler arasındaki en manevi olan lokasyondur.
- ▶ Bu lokasyon üzerine geliştirilen manevi duygular ise insanların yere (*place*) ilişkin oluşturdukları mekânsal aidiyet hissiyle iç içe geçer.
- ▶ Mekâna / yere özgü anlamların toplumsal inşası ve nesnellik, bireylerin ve özellikle de kadınların eve ilişkin algı ve değerleriyle bütünleşik olduğundan ev ve beden (*body*) arasında enteresan bir paralellik vardır.
- ▶ Böylece ev mekânı (*domestic space*), toplumsal değer atfetme kategorilerinde öncelikli olan bir sıraya ve onu ebedi var etmeye dönük olarak maddi bir temsiliyettir. İlk kez Bourdieu (1977) tarafından kavramsallaştırılan ‘habitus (habitat / yaşam ortamı)’ kavramı tam olarak ev mekânının karşılığı olarak kullanılmıştır.
- ▶ Habitus her ne kadar salt özel mekâna gönderme yapıyor gibi gözükse de toplumsal ilişkilerde var olan her şeyin özetinin eve / özel mekâna taşındığı özgülükleri anlatır. Aslında evin içi, dışında süren ilişkilerden çok da farklı değil, hiyerarşiktir bu anlamda. Bu nedenle de ev mekânındaki toplumsal ilişkilere odaklanmak, özel-kamusal ve hususi (*particular*)-umumi (*general*) arasındaki sınırları aşan bir şeydir.

14 Ev, Yer ve Kimlik

- ▶ **Evcilliğin kökenleri ve endüstriyel toplumlarda mekânın ayrışma biçimi**
- ▶ 1960'ların sonlarından beri feminist araştırmacıların pek çoğu batıdaki endüstriyel kapitalizmin kentsel mekânı “ev ve iş dünyası” olarak böldüğünü ve bu sürecin kadınların yaşamları ve statüleri üzerinde derin izler oluşturduğunu yazmışlardır.
- ▶ Bu izlerin belki de en somut taraflarından biri, kimi zaman zor kullanarak kadınların yaşamlarının evleriyle sınırlandırılması ve kimliklerini de evle ifade etmeye çokça cesaretlendirilmiş olmalarıdır.
- ▶ Bu açıdan bakıldığında ev / özel mekân, kadınların erkeklerle eşit sahip olduğu hakların kullandırılmaması adına alternatif bir sittir. Bu özellik, bir o kadar erkeklerin hayatını kazanmaya yönlendiriliyor olmalarına karşılık evin bekçiliği görevini kadınlara tahsis eden her iki cins için eşitsiz bir işbölümüdür.

14 Ev, Yer ve Kimlik

- ▶ Bir feminist coğrafyacı olan McDowell (2007), batıda 19. Yüzyılın endüstriyel toplumlarında sosyal mekânın ev ve iş dünyaları olarak ayrışmasına rağmen örneğin Büyük Britanya'da 1850-1950 arasında kadınların üçte birinin ücretli işgücüne katıldıklarını belirtir.
- ▶ Ancak bu süreçte erkeklerin piyasanın düşük ücretli sektör tehlikesinden büyük ölçüde uzak tutulmaya çalışıldığını böylece de pek çok kadının iyi gelir getirici işlerden dışlandıklarını işaret eder.
- ▶ Kadınların pek çok iş kolunda çalıştığı bu dönemde berbat koşullar altında çalışan ve dünyaya getirdiği çocuklardaki yüksek çocuk ölümlülüğü nedeniyle ortaya atılan 'kadınların belli meslek türlerinde çalıştırılmaması gerektiği düşüncesi' çok övgü görmüştü. Bu örnek, büyük olasılıkla, dünyada mesleklerin cinsiyete göre olan kategorileştirilmesinin kökenine vurgu yapmaktadır.

14 Ev, Yer ve Kimlik

- ▶ **Toplumsal bilinçte evin melekleri olarak kadınlar**
- ▶ McDowell (2007: 75), 19. Yüzyılda -en azından Büyük Britanya örneğinde- evin kapitalist ekonominin bir yansıması olarak var edildiği üzerinde durur. Diđer batılı toplumlarda olduğu gibi endüstrileşme boyunca Büyük Britanya'da evin dinsel karakteristiklerin ve maneviyatın bir yansıması olarak kurgulandığı da neredeyse tartışmasızdır.
- ▶ Ev işleri ve özellikle de çocuk bakımı kadının özel gizli uğraşdır ki bu aktiviteler ve ev, böylece kapitalist dünyanın haşin rekabetçiliğinden kurtarılmış olur. Bu düşünsel ardalanı daha da öteye taşırsak ev, duygusal yaşamın, aşkın, empatinin, yetiştirilmenin, hanehalkının diğer üyelerine karşı olan tüm sorumlulukların kadının omuzlarına yüklendiği yegâne mekân ve mahaldir (*locus*). Bu görevi üstlenen kadınlar da bir çalışan değil evin meleğidir ('*angels of the home*').

14 Ev, Yer ve Kimlik

- ▶ Erkek / koca açısından ev, kadın ve hanehalkı üyeleri ile ilişkili bütün özel şeylere ve mahremiyete ilişkin duyumsanan değer bir karşılığıdır. Bu yaygın görüşle de kamusalda kısıtlanan kadın için evi dekore etmek, süsleyerek güzelleştirmek, temiz tutmak atfedilen değer bir karşılığı olarak cinsiyete göre bölümlenmiş yükümlülüklerle tümleşik hale gelir.
- ▶ 19. Yüzyıl sonunda Büyük Britanya'da orta sınıf kadınlar keskin bir biçimde ücretli iş piyasasından hariç tutuluyorlardı.
- ▶ Bu durumun bir tür gerekçe seti ise ticaretin kaba ve tehlikeli gösterilmesiyle iç içe geçen; onların sağlığını riske atan iş ortamının bir özelliği olarak sunulmasıydı. Kömür çıkarımcılığı bu argümanın en sembolik destekçisiydi. Böylece kadınlar ikincil statüde bir varlık olarak konumlandırılıp kocalarının ancak özel mekândaki birincil varlığı olarak yüceltiliyorlardı.
- ▶ Bütünsel olarak bakıldığında kadının bedeni, ev ve dişiliğin toplumsal inşası arasında çok açık paralellikler olduğunu bugün de görebiliyoruz. Bu paralelliği sağlayan unsurlar ironik bir biçimde kadınları ve özellikle de ev kadınlarının kontrol altında tutulmasını gerektiren cinsellik ve kirlilik arasındaki zıt ilişkiyi, saflığı ve mümkün olduğunca özelde-kapalı kapılar ardında icra edilen ev içi şeylerle somutlaştırıyor.

14 Ev, Yer ve Kimlik

- ▶ 20. yüzyılın başlarına gelindiğinde savaşlar nedeniyle beliren işgücü açığı kadınların hizmet sektöründe ücretli işlere katılımının destekçisi oluyordu. Bu değişim, kadınların çifte rolle donanmasını sağlarken, evliliği ise bir yandan sorunsallaştırıyordu.
- ▶ Belki de bugünün dünyasında bile bireyselleşmenin yansımalarından biri olarak gösterilen boşanma hızının artışıyla bu noktada bir bağlantı kurulabilir.
- ▶ Böylece kadınların evcillikle özdeşleştirilen işleri olarak erkeği giydirmek, evi temiz tutmak, hanehalkını beslemek, her gün işe gidip gelmek, çocuk doğurmak ve onları yetiştirmek bütün gelecek zamanların görev seti olarak 20. Yüzyılın klasikleşen resmiyle (Şekil) her gün yeniden üretiliyor.

14 Ev, Yer ve Kimlik

- ▶ Kısa bir sürede kadınlara özgü olduğu ile taçlandırılan bu aktiviteler onlara özgü olarak yüceltilen ve kategorize edilen ve kapitalist düzenin meslek-iş türlerini de açıklıkla tanımladı. Aslında ev tipi atölye üretimiyle tanımlanacak klasik meslekler bugünün kamusalında nasıl da kadınlara özgü meslekler olarak kılıftan kılıfa sokulup tanımlandı.
- ▶ Örneğin Çin'de kadınların neden oyuncak fabrikalarında yoğun çalıştırılmakta oldukları sorusu, ucuz işgücü olarak görülmeleri gerçekliğinin üstünü örtecek şekilde, onların örgü örmeye alışkın olan parmaklarındaki ivedilik yeteneğinin gerekçe gösterilmesiyle çözüme kavuşuyor. Böylelikle "*kapitalizmi ve kadının astlığını üreten erkek gücü sistemi*" olarak patriyarka, günümüz toplumlarındaki kadınlar için dört temel görev/iş alanını var ediyor:
 - ▶ (1) cinsiyet rollerine dayalı ve özellikle de aileyi koruyucu olarak annelikle ve eş olmayla ilgili toplumsal ödevlerin yerine getirilmesi;
 - ▶ (2) ücretli veya ücretsiz işgücü olacak nesillerin üretimi;
 - ▶ (3) cinsiyet rollerine özgü olarak ekonominin sürdürülebilirliğine katkı;
 - ▶ (4) erkeklere karşılık daha düşük ücretlerle işgücü piyasasına katılımın sürdürülmesi.

14 Ev, Yer ve Kimlik

- Böylece Acar-Savran'ın (2013: 111) da değindiği üzere, özel-kamusal ikiliğinin modern dünyadaki konumunu ve özgüllüğünü kavrayabilmek üretim, yeniden üretim ve emek dünyasının yapısının dikkate alınmasını gerektiriyor. Çünkü cinsiyetlere feodal anlayışla yüklenen rollerden ve bunlarla bağlantılı karşıtlıklar, fırsatlar ve çelişkilerden kurtuluşun daha çok başlangıcında bulunuyoruz.